

کچرے کے متعلق جانچ پڑتال

کچرے کی مقدار اور معلومات

کچرے کی جانچ پڑتال کے نتائج کو استعمال کرتے ہوئے حساب کی مشق تیار کریں۔ طلبہ کو سمجھانے کیلئے ایسا طریقہ اپنائیں جس سے وہ آسانی سے سمجھ سکیں۔ اور کچرے کی معلومات ان سے منسلک کریں:

مختلف میٹریل، کتنا دھات پر مشتمل اور کتنا پلاسٹک؟

سگریٹ کے ٹکڑوں، پلاسٹک بیگز، دھاتیں اور کاغذ کی تعداد کیا ہے؟

☆ کچرے کی سب سے عام قسم کونسی ہے؟ کونسی انتہائی عام ہے؟

☆ جماعت نے کل کتنا کچرا تلاش کیا ہے؟

☆ وزن کے حساب سے کل کتنا کچرا اکٹھا ہوا؟

نتائج کو محفوظ رکھیں

جب آپ دوبارہ کچرے کی جانچ پڑتال کریں، اگلے سال اور سال کے کسی اور وقت میں، آپ موازنہ کر سکتے ہیں کہ پہلے اور اب اس میں کمی ہوئی ہے یا زیادہ ہوا ہے۔

1- طلبہ کو دو گروپس میں تقسیم کریں، ہر ایک کو اپنے علاقہ میں جانچ پڑتال کرنے دیں۔

2- ہر گروپ اپنی چھڑی کو سینٹر میں رکھ کر سی کو اچھی طرح اس پر باندھ دیں۔

3- تمام گروپس چھڑی اور 2 میٹر کی رسی کے چاروں طرف سے جو بھی چھوٹا یا بڑا کچرا نظر آئے وہ اکٹھا کریں۔

4- جب تمام کچرا اکٹھا ہو جائے، پھر اس کو گنتی کریں اور الگ کریں۔ اس عمل کا مل کر فیصلہ کریں

اسی طرح تمام گروپ اس طریقہ کار کو اپنائیں۔ مثال کے طور پر سگریٹ کے ٹکڑے، پلاسٹک بیگز اور کھانے پینے کی اشیاء۔

اور میٹریل کے لحاظ سے بھی الگ کریں مثلاً دھات، پلاسٹک، کاغذ وغیرہ۔

طلبہ کو کہیں کہ توجہ کریں: کس قسم کا کچرا آپ نے تلاش کیا ہے۔

کس قسم کا کچرا ایک جیسا ہے۔

آپ کیا سوچتے ہیں کہ کون سے لوگ کچرا پھیلتے ہیں؟

کیا آپ بتا سکتے ہیں کہ کچرا کہاں سے آتا ہے؟ مثال کے طور پر

، یہ کسی انفرادی شخص یا انڈسٹری کی طرف سے آتا ہے؟ یا بیچے اور

بڑے پھیلتے ہیں؟ مختلف علاقوں کے گروپس میں مطابقت کریں۔

کیا مختلف جگہوں پر مختلف قسم کا کچرا ہوتا ہے؟ کیا کچھ جگہوں پر کچرا زیادہ

ہوتا ہے؟ اگر ایسا ہے تو اس کی کیا وجہ ہو سکتی ہے؟

طلبہ چارٹ کے ذریعے کچرے کے سروے کے متعلق نتائج دکھائیں

طلبہ کے ساتھ باہر نکلیں اور کچرے کے متعلق جانچ پڑتال کریں۔

آپ کو ایک چھڑی اور 2 میٹر لمبی رسی کی ضرورت پڑے گی۔

دستانے اور کچرا اٹھانے کے آلات۔ اس بات پر سب طلبہ متفق

ہوں کہ ہر طرح کا کچرا نہیں اٹھانا ہے مثال کے طور پر کچھ ان

کے لئے خطرناک بھی ہو سکتا ہے۔

آپ اور پائیدار ترقی کے عالمی اہداف

1- غریب اور امیر ممالک میں پکڑے کے متعلق پڑھیں اور غریب ملکوں میں ان بچوں کے بارے میں پڑھیں جو پکڑے سے پاک نسل کا حصہ ہیں۔ نشاء جو بھٹ مزدور ہے اور

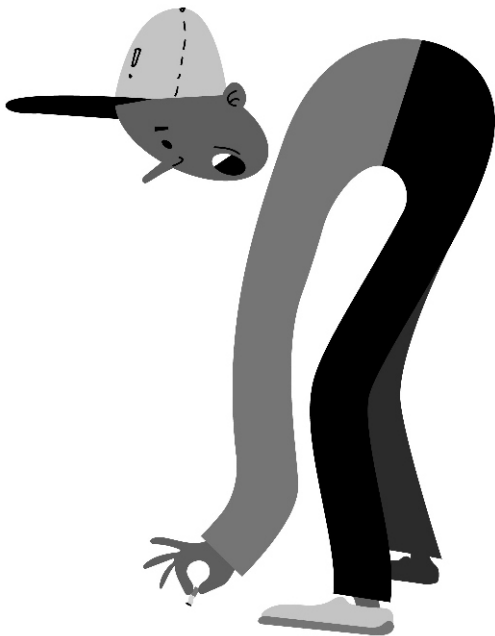
سدرہ جو پکڑا اٹھا کرنے والی ہے ان کی کہانیاں پڑھیں یا پھر ان بچوں کی کہانیاں پڑھیں جنہوں نے زمبابوے میں ماحولیاتی کلب بنائے ہیں۔

2- نیچے گروپوں میں کام کریں، غریب بچوں کی زندگیوں کی کہانیوں کو عالمی اہداف سے ملا کر پڑھیں اور اس صورت حال پر بات چیت کریں۔

3- اسی طرح دوسرے اہداف کو دیکھیں اور اندازہ کریں کہ کیسے یہ اہداف بچوں کی زندگیوں اور ان کے حالات سے جڑے ہوئے ہیں کس طرح ان اہداف کا حصول ان کی زندگیوں میں بہتری پیدا کر سکتا ہے۔

سیپورٹ / مدد

نشاء اور سدرہ کی زندگی کے مسائل ایک طرف لکھیں اور پھر ان مسائل کو عالمی اہداف کے ساتھ ملائیں بہت سے مسائل ان اہداف کے ساتھ ملنے دیکھائی دیں گے۔

1		غربت نہیں: کس طرح نشاء اور سدرہ پر غربت اثر انداز ہوئی اور پکڑے کے انتظامات پر غربت کے کیا اثرات ہیں اور جو پکڑا میدانوں میں پڑا ہے؟ کونسے ایسے عالمی اہداف ہیں جن کی وجہ سے غربت کو کم کیا جاسکتا ہے؟ اور کیسے؟ ☆ عالمی اہداف 3، 10، 6، 11، 12
3		اچھی صحت اور حفاظت: نشاء اور سدرہ ایسے ماحول میں رہتی جو پکڑے سے بھرا پڑا ہے۔ کس طرح سے یہ پکڑا ان کی صحت اور اچھا انسان بننے پر اثر انداز ہوتا ہے، مثال کے طور پر، جب وہ باہر کھیلنے ہیں اور جب گندگی کی وجہ سے بیمار یاں پھلتی ہیں؟ کس طرح لوگوں کی صحت پر دوسرے اہداف کا اثر ہوتا ہے؟ ☆ عالمی اہداف 4، 5، 6، 10، 11
4		معیاری تعلیم: کس طرح سکول نشاء اور سدرہ اور پوری دنیا میں ان جیسے بچوں کی مدد کر سکتا ہے کہ وہ پکڑے سے پاک نسل کا حصہ بنیں، سکول میں ہمیں کیا سیکھنا چاہیے جس کی مدد سے ہم عالمی اہداف کو 2030 حاصل کر سکیں۔ ☆ عالمی اہداف 1، 3، 4، 5، 6، 10
5		صافی برابری: بچوں کے انعام کے عالمی پروگرام کے ذریعے نشاء اور سدرہ لڑکیوں کے برابری کے حقوق کی بات کرتی ہیں اور پکڑے سے پاک نسل کے لیے جدوجہد کرتی ہیں تاکہ ایک صاف ستھرا اور صحت مند ماحول حاصل ہو سکے۔ کن عوامل پر کام کر کے برابری کی سطح پر ڈیٹا سے غربت اور پکڑا کم ہو سکتا ہے۔ ☆ عالمی اہداف 3، 4، 5، 6، 10، 16
6		صاف پانی اور نکاسی: کس طرح پانی اور نکاسی کو صاف کیا جاسکتا ہے جو گندگی اور پکڑے کی وجہ سے پانی پر اثر انداز ہوتا ہے۔ کس طرح لڑکیاں جو سدرہ اور نشاء کی طرح ہیں اس گندے پانی کے متعلق مزید معلومات حاصل کر سکتی ہیں؟ ☆ عالمی اہداف 1، 3، 4، 5، 6، 8، 10، 12
8		اچھے طریقے سے رہنے کی صورتیں اور معاشی ترقی: اچھے طریقے سے رہنے کا کیا مطلب ہے؟ کیا نشاء اور سدرہ اچھے طریقے سے رہتی ہیں؟ کس طرح چیزوں کو بہتر بنایا جاسکتا ہے؟ کیا آپ سوچتے ہیں کہ اگر لوگ بہتر طریقے سے رہتے ہوئے پکڑے کو کم کر سکتے ہیں؟ ☆ عالمی اہداف 1، 3، 4، 5، 6، 10
10		غیر مساوی رویوں کو کم کیا جائے: نشاء اور سدرہ کی زندگیاں ہمیں بتاتی ہیں کہ دوسرے ممالک کے بچوں سے ان کے حالات کتنے مختلف ہیں۔ ان غریب ممالک کیلئے اس پکڑے کو اور گندگی کو سمجھنا کتنا مشکل ہے۔ بعض اوقات ان کو دوسرے امیر ممالک کی گندگی کو بھی سمجھنا پڑتا ہے۔ کس طرح یہ سب بدلا جاسکتا ہے؟ ☆ عالمی اہداف 1، 4، 5، 11، 12
11		بہتر شہر اور مستحکم شہری: نشاء اور سدرہ بڑے شہر سے باہر رہتی ہیں۔ 2030 تک ہر 10 میں سے 6 لوگ شہروں میں رہنا شروع ہو جائیں گے۔ بہت لوگوں کو زبردستی وہی علاقوں سے غربت کی وجہ سے شہروں میں منتقل کیا جا رہا ہے۔ کس طرح شہروں کو مزید مستحکم کیا جاسکتا ہے؟ ☆ عالمی اہداف 1، 4، 5، 8، 12، 13، 14، 15
12		ذمہ دارانہ پیداوار اور تصرف: چیزوں کو بنانے اور استعمال کرنے سے ماحول پر بہت اثر پڑتا ہے اور یہ پکڑا پھیلانے کا باعث بنتا ہے۔ کس طرح کے فرق تلاش کئے جاسکتے ہیں، چیزوں کو بنانے اور استعمال کرنے کے طریقوں میں، جو دوسرے ممالک میں ہوتے ہیں۔ کیوں؟ اور آپ کا ان چیزوں کا استعمال کمپنی کی تجارت پر کیا اثر ڈالتا ہے؟ ☆ عالمی اہداف 4، 8، 11، 13
13		ماحولیاتی اثر: ہمارا رہنے کا طریقہ اور ہم جس توانائی کا استعمال کرتے ہیں اس کا ہمارے ماحول پر اثر پڑتا ہے۔ کیا نشاء اور سدرہ پر ان کے اثرات پڑتے ہیں؟ کیا مختلف ممالک میں ماحول پر اثر انداز ہونے والے مراحل مختلف ہوتے ہیں؟ آپ اور آپ کا سکول ان اہداف کو حاصل کرنے کیلئے کیا مدد کر سکتا ہے؟ ☆ عالمی اہداف 1، 6، 7، 11، 12
14		آبی حیات: پکڑے کی بہت زیادہ تعداد جو ہم اکٹھی کرتے ہیں ان کا اختتام بڑے سمندروں اور دریاؤں میں ہوتا ہے۔ آپ اس پکڑے کو کم کرنے کیلئے کیا کر سکتے ہیں جس کا اختتام سمندر میں ہوتا ہے۔ اور کس طرح سمندری ماحول انسانی زندگی پر اثر انداز ہوتا ہے۔ ☆ عالمی اہداف 6، 8، 12، 15

ہمیں زمین جیسا کوئی اور سیارہ ملے گا؟

ہمیں زمین کو محفوظ رکھنے کیلئے اپنی طرز زندگی میں بہت ساری تبدیلیاں کرنا پڑیں گی، ہمیں اشیاء کے متعلق بھی سوچنا پڑے گا۔ اور یہ تبدیلیاں ہر فرد کو کرنا پڑیں گی، ہر معاشرے کو کرنا پڑیں گی، ہر علاقے اور شہر بلکہ ہر ملک کو کرنا پڑیں گی اگر عالمی اہداف حاصل کرنا چاہتے ہیں تو ہم سب کو ذمہ داری کے ساتھ ماحول دوستی کے لیے ضروری اقدامات اٹھانا پڑیں گے تاکہ کہ ہم 2030 تک عالمی اہداف کے حصول کو ممکن بنائیں اس وقت دنیا کے امیر ممالک وسائل کا اتنی تیزی سے استعمال کر رہے ہیں جو دھرتی کی برداشت سے باہر ہے۔

گلوب کے صفحہ نمبر 116، 117 پر اور ہماری ویب سائٹ پر آپ اور آپ کے طلبہ اس کے متعلق تمام معلومات کے بارے میں پڑھ سکتے ہیں جو بہت اہم ہیں مثلاً دنیا کی ساری آبادی کو سالانہ کتنی خوراک کی ضرورت ہے کتنا فیول درکار ہے اور ہمارے پاس موجود کیا ہے؟ ایسا لگتا ہے کہ ہماری

ضروریات اتنی زیادہ ہیں کہ ہمیں اس سے بڑی دھرتی کی ضرورت ہے۔ آگے لسٹ میں آپ دیکھ سکتے ہیں موجودہ آبادی کو ان کی موجودہ آسائش اور ضرورت پوری کرنے کیلئے کتنی دھرتی درکار ہے۔ گلوب کے ذریعے نیچے ان ممالک کے بچوں سے مل سکتے ہیں جو کچرے سے پاک نسل کا حصہ ہیں اور

کچرے سے پاک نسل کا دن مناتے ہیں۔ آپ اپنے سکول کے بچوں سے سوال کریں کہ ان کو موجودہ ضرورتوں کیلئے کتنی زمینیں درکار ہوں گی آپ کے ملک میں زیادہ آبادی اور وسائل کے زیادہ استعمال سے ماحول پر کیا اثرات پڑ رہے ہیں۔ کیا آپ کے ملک کے بچے محسوس کرتے ہیں کہ آپ کے لوگوں کا طرز زندگی دوسرے ممالک کے بچوں سے مختلف ہے؟

وسائل کے استعمال کو کم کریں یا بڑھائیں؟

آپ طلبہ کو بتائیں کہ وسائل کے استعمال کے کم یا زیادہ ہونے سے بڑا فرق پڑتا ہے۔ اگر ایک امیر ملک بہت زیادہ وسائل استعمال کر رہا ہے تو کسی دوسرے ملک کی آبادی کو بہت بڑے حالات میں زندگی بسر کرنا پڑ رہی ہے۔ اس طرح مختلف ممالک کے درمیان لوگوں کیلئے عدم مساوات کی فضا پیدا ہوتی ہے۔ اس لیے امیر ملکوں کو اپنے اخراجات اور وسائل کا بے دریغ استعمال کم کرنا ہوگا اور بہت

سے غریب ممالک کے لوگوں کیلئے اخراجات اور وسائل مہیا ہونے چاہیں تاکہ وہ بھی مناسب زندگی گزار سکیں۔ جہاں ان کے پاس صاف پانی، خوراک، اور توانائی میسر ہو۔ اب ضرورت اس بات کی ہے کہ ماحول دوست طریقے اپنائے جائیں تاکہ اچھی زندگی صاف ستھرا ماحول سب کے لیے دستیاب ہو اور جو زندگی امیر ممالک نے غریب ملکوں کیلئے پیدا کر دی ہے اس کو کم کیا جائے۔

ان سب میں بہت اہم ہے کہ نئے وسائل جیسے تیل، گیس، اور کوئلہ وغیرہ دستیاب کیا جائے۔

PHOTO: Jessica Gow/TT

گر یا سوڈین میں رہتی ہے وہ گلوب میں ان کوششوں کا ذکر کرتی ہے جو وہ ماحول کو بہتر بنانے کیلئے کر رہی ہے۔ ہر کوئی ان وسائل کا استعمال اسی طرح کرتا رہے گا تو ہمیں بڑی دھرتی کی ضرورت ہے جو موجودہ دھرتی سے 1.7 بڑی ہو۔ اور ہم اس دھرتی کو بڑا کیسے کر سکتے ہیں؟

جنوبی امریکہ = 5 زمینیں

افریقہ = 0.8 زمینیں

یورپ = 2.8 زمینیں

ایشیا = 0.7 زمینیں

شمالی امریکہ = 1.8 زمینیں

اس لسٹ میں آپ کا ملک کہاں ہے؟

اس لسٹ میں کچھ ممالک کی زمین سیارے پر موجودگی کا نقشہ دکھایا گیا ہے، جیسے جیسے لسٹ کے نام نیچے کی طرف جا رہے ہیں اسی طرح اُس ملک کا نقشہ چھوٹا دیکھائی دے رہا ہے

1. Qatar	42. United Kingdom	147. Guinea	165. Senegal
2. Luxembourg	43. Japan	150. Benin	166. Togo
3. United Arab Emirates	45. France	151. Cambodia	167. Philippines
6. USA	47. Israel	152. Burkina Faso	169. Zimbabwe
7. Canada	65. China	153. Côte D'Ivoire	170. Kenya
9. Denmark	67. Portugal	153. Guinea-Bissau	171. Nepal
11. Australia	75. South Africa	154. Cameroon	177. Mozambique
15. Sweden	86. Brazil	156. Sierra Leone	181. Pakistan
18. Finland	98. Mexico	158. Congo-Brazzaville	184. DR Congo
19. Norway	121. Ghana	160. Liberia	185. Haiti
32. Russia	141. Burma/Myanmar	161. Uganda	186. Burundi
38. Germany	146. Tanzania	163. India	
39. Malta		164. Nigeria	

जलवायु परिवर्तन

यह बताओ कि कचरापन कई प्रकार के प्रदूषणों में से केवल एक है। उदाहरण के लिए, कार्बन डाइऑक्साइड अदृश्य है, लेकिन वह हवा को दूषित करता है और पृथ्वी की जलवायु को प्रभावित करता है। बढ़ते तापमानों के विज्ञानिक कारणों को जानो और जलवायु परिवर्तन क्यों हो रहा है इसे *दि ग्लोब* के पृष्ठ 102-105 पर देखो। फिर इन चर्चा के प्रश्नों का प्रयोग उसी प्रारूप में करो जिसका उपयोग तुमने कचरे पर चर्चा करने के लिए किया था।

- जलवायु परिवर्तन क्या है? क्या तुमने इसके कोई प्रभाव देखे हैं जहाँ तुम रहते हो?
- क्या तुमने मौसम के प्रतिरूप में कोई बदलाव देखे हैं, जहाँ तुम रहते हो? क्या पिछले वर्षों की तुलना में अब कम या अधिक वर्षा होती है?
- क्या पूरे साल भर अब अधिक गर्मी या ठंड होती है? बड़ी आयु के लोग क्या कहते हैं, क्या यह भिन्न था जब वह बड़े हुए थे?
- तुम जहाँ रहते हैं, वहाँ की वायु कितनी स्वच्छ है?
- क्या झीलों और/या नहरों/नदियों में पर्याप्त पानी है जहाँ तुम रहते हो (पहले की तुलना में)?
- क्या तुमने पशुओं और/या मछलीयों पर कोई नकारात्मक प्रभाव देखा है जिसका कारण प्रदूषण से संबंधित लगाता हो?
- तुम और अन्य लोग जहाँ तुम रहते हो कैसे जलवायु परिवर्तन में बदलाव का सामना करने में योगदान दे सकते हो? तुम इसके क्या समाधान देख सकते हो?
- जलवायु परिवर्तन के लिए समस्याओं एवं समाधानों पर ध्यान आकर्षित करने के लिए स्कूल में सामूहिक रूप से तुम क्या कर सकते हो, इस पर चर्चा करके समाप्त करो।

प्रत्येक व्यक्ति की जिम्मेदारी क्या है और नगरपालिकाओं, सरकार एवं संसद, अन्य देशों, कंपनियों या संयुक्त राष्ट्र की? क्या अन्य संस्थाएं भी हैं जो इसमें भूमिका निभाती हैं?

नो लिटर डे

नेपाल में बच्चों ने 2019 में कचरा रहित दिवस का आयोजन किया।

15 मई को या उसी सप्ताह के किसी अन्य दिन, तुम्हारे स्कूल और विश्व भर में बच्चे अपने स्वयं का नो लिटर डे (कचरा रहित दिवस) आयोजित करते हैं। वे दिखाते हैं कि वे कचरा रहित पीढ़ी का भाग हैं, और अपने समुदायों में कचरे को इकट्ठा करते हैं। साथ ही वे बच्चों के स्वच्छ और स्वस्थ वातावरण में रहने के अधिकार, और जलवायु परिवर्तन को रोकने की आवश्यकता के बारे में जानकारी साझा करते हैं।

तैयारी करो

दि ग्लोब में तथा ऑनलाइन, विश्व भर के बच्चों, कचरे और उसके पर्यावरणीय प्रभाव पर तथ्य और कहानियां पढ़ो।

नो लिटर डे

15 मई को या उसी सप्ताह के किसी अन्य दिन का प्रयोग कचरा और अपशिष्ट इकट्ठा करने के लिए करो। हर बच्चे के एक स्वच्छ, स्वस्थ वातावरण मिलने के अधिकार की जानकारी साझा करो, हर कोई जलवायु परिवर्तन को रोकने के लिए क्या कर सकता है।

सारे कचरे की गिनती

विश्व का सारा कचरा जो उस दिन एकत्र किया जाता है उसकी गणना की जाती है। अपने देश के डब्लूसीपी समन्वयक को, या सीधे डब्लूसीपी को रिपोर्ट करो कि तुमने कितना किलो कचरा एकत्र किया।

समयरेखा

क्या भूमि पर फेंका जाने वाला कचरा अपने आप गायब हो जाता है, या वह लगभग 1 साल या शायद 100 साल तक विघटित नहीं होता? कचरे के एक मिश्रित संग्रह का उपयोग करें जिसमें सभी कुछ हो, कांच से लेकर प्लास्टिक, पैकेजिंग, धातु, समाचार पत्र और फलों के छिलके तक।

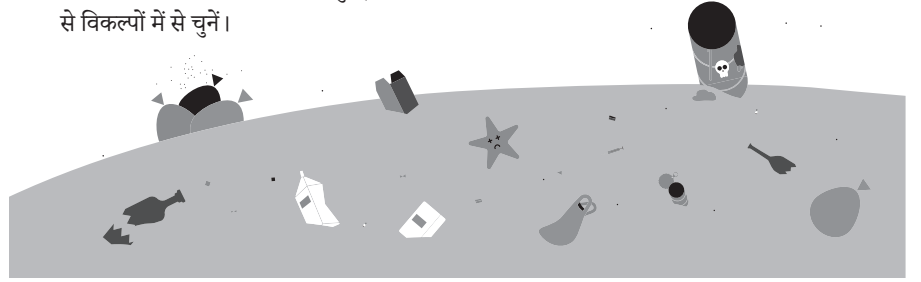
1. एक रस्सी को एक समयरेखा के रूप में बिछा दो, या चाक से एक रेखा खींचो। उस पर समय के कई बिंदुओं को चिह्नित करो, जो वर्षों या सदियों को दर्शाते हो।
2. मिल कर काम करो, आदर्श रूप से जोड़ों या समूहों में, और कचरे को समयरेखा के अनुसार रखो जिससे प्रत्येक वस्तु को विघटित होने में जितना समय लगता हो कि वह दिखाई न दे।
3. समयरेखा के साथ चलो और उस पर चर्चा करो। क्या उन्होंने उसे सही बनाया है? उदाहरण के लिए, विभिन्न बिंदुओं के माध्यम से काम करो, यह कैसे होता है कि कुछ वस्तुएं दूसरों की तुलना में जल्दी

गायब हो जाती हैं। उदाहरण के लिए, इस तथ्य पर भी बात करो कि प्लास्टिक तब भी नुकसान पहुंचा सकता है जब वह दिखाई नहीं देता है। यह उल्लेख करो कि कचरे के विघटन में कितना समय लगता है, यह तथ्य सदैव उतना महत्वपूर्ण नहीं होता। कचरा तब भी काफी समय तक रहता है जिससे पर्यावरण और पशुओं को हानि पहुंच सकती है।

4. इस पर चर्चा करो कि हम पृथ्वी के संसाधनों को बचाने के लिए क्या कर सकते हैं और कचरे की मात्रा को कम करने के लिए उसका फिर से प्रयोग करें, पुनर्चक्रण करके, और खरीददारी, आदि के समय अधिक बुद्धिमानी से विकल्पों में से चुनें।

विघटन समय (लगभग):

प्लास्टिक बैग	50-100 वर्ष
चुड़ंग गम	20-25 वर्ष
सिगरेट के अंश	1-100 वर्ष
एल्यूमीनियम के डिब्बे	200-500 वर्ष
समाचार पत्र	6 सप्ताह
प्लास्टिक की बोतलें	450-1,000 वर्ष
गुब्बारे	5-100 वर्ष
जैविक सामग्री, उदाहरण सेब के अंदर का अंश	1 महीना

अपना पदचिन्ह बदलो

ग्रह पर प्रत्येक व्यक्ति के व्यक्तिगत प्रभाव को पारिस्थितिक पदचिह्न कहा जाता है। पर्यावरण के लिए सकारात्मक काम करना, एक पारिस्थितिक छाप कहलाता है।

इस अभ्यास में, हम सकारात्मक पर ध्यान केंद्रित करते हैं, यह सोच कर कि हम बेहतर पर्यावरण के लिए कैसे योगदान दे सकते हैं। कागज के बड़े टुकड़ों पर, बेहतर पर्यावरण में योगदान देने और जलवायु परिवर्तन से निपटने की विभिन्न विधियों

को लिखकर, गतिविधि के लिए तैयारी करो। हर कागज के टुकड़े पर एक बयान। (इस गतिविधि को बोर्ड पर एक साथ भी किया जा सकता है, जिसमें प्रतिभागियों को विभिन्न कथनों के तहत सुझावों के साथ आने का अवसर मिलता है।)

क्रियाओं के उदाहरण (अपने परिवेश से संबंधित कार्यों के साथ जोड़ें/बदलें):

- मैं कचरे को जमीन पर नहीं फेंकूंगा।
- मैं अधिक से अधिक बार उसका पुनः उपयोग और पुनरावृत्ति करूंगा।
- मैं उन वस्तुओं की मरम्मत करूंगा जो टूट जाएंगी।
- मैंने कचरे और अपशिष्ट को नदियों/तालाबों या समुद्र में नहीं फेंकूंगा।
- मैं अपने क्षेत्र में पौधों और पशुओं की देखभाल करूंगा।
- मैं प्रकृति में रसायनों या अन्य खतरनाक कचरा नहीं फेंकूंगा, और सुनिश्चित करूंगा कि इसका सुरक्षित निपटान हो।

1. कागज के टुकड़ों को अलग-अलग मेजों पर रखो और कक्षा/समूह को छोटे समूहों में विभाजित करो जिससे हर मेज़ पर तीन या चार प्रतिभागी हों।

2. हर किसी को अपनी कलम की जरूरत पड़ेगी। हर मेज़ पर एक या दो मिनट का समय दो।
3. कार्य है इसके उत्तर देने का प्रयास करना “मैं यह कैसे करूंगा?” प्रतिभागी अपने सुझाव कागज पर लिखते हैं (जैसे कि मैं अपने क्षेत्र में पौधों और पशुओं की देखभाल करूंगा। तुम ऐसा कैसे करोगे? मैं नहाने-धोने में पानी बचाऊंगा जिससे पौधों में पानी डाल सकूँ। या मैं जमीन पर वह कचरा नहीं फेंकूंगा जिसे पशुओं को खाकर हानि पहुंच सकती है। तुम यह कैसे करोगे? मैं कूड़े को पुनः उपयोग करूंगा या इसे अपशिष्ट कचरे के डिब्बे में डाल दूंगा/इसे कचरे के ढेर पर ले जा सकता हूँ।)
4. जब दो मिनट का समय हो जाता है, तो प्रत्येक समूह अगली मेज़ पर चला जाता है जब तक कि सब कागज के सारे टुकड़ों पर नहीं लिख देते।
5. सभी प्रतिभागियों को एक साथ लाओ और सुझावों के जरिये जानो।

चरण 9

नो लिटर जेनरेशन

15 मई 2020 को नो लिटर डे (कचरा रहित दिवस) के रूप में मनाने की तैयारी के लिए, ये अभ्यास तुमको कचरे, प्रदूषण और जलवायु परिवर्तन के प्रभाव की जाँच करने में मदद करता है, जहाँ तुम रहते हो। वह एक अधिक स्वच्छ, अधिक सतत् विश्व के लिए आवश्यक समाधानों पर विचार भी उत्पन्न करता है।

कचरा रहित पीढ़ी के बच्चे जलवायु परिवर्तन के विरुद्ध लड़ते हैं।

कचरे पर चर्चा करो

दि ग्लोब में कचरे एवं अपशिष्ट के बारे में लेख पढ़ कर शुरू करो।

बताओ कि कचरे का ढेर कई प्रकार के प्रदूषणों में से केवल एक है। कार्बन डाइऑक्साइड अदृश्य है, लेकिन वह हवा को दूषित करता है और पृथ्वी की जलवायु को प्रभावित करता है। जब रसायनों और कचरे को झीलों एवं नदियों में फेंका जाता है, तो यह उनके पानी को नष्ट कर देता है जिससे वह पेय नहीं रह जाता।

समाधान खोजो

सुझाए गए समाधानों की पहचान करने पर व्यक्तिगत रूप से काम करना, और जोड़ों या समूहों में।

- व्यक्तिगत रूप से शुरू करो: प्रत्येक छात्र के पास अपने विचारों को लिखने के लिए कुछ मिनट होते हैं, कम से कम तीन बिन्दुओं पर।
- छात्रों को जोड़ों में बैठने के लिए कहो: प्रत्येक जोड़ा चर्चा करता है और अपने विचारों की आपस में तुलना करता है।
- जोड़ी+जोड़ी: दो जोड़े एक दूसरे के साथ अपने विचार साझा करते हैं। समूह संयुक्त रूप से चयन करता है कि वे कौन से तीन बिन्दुओं को कक्षा में प्रस्तुत करना चाहते हैं।
- प्रत्येक समूह अपनी सोच और विचार पूरी कक्षा में प्रस्तुत करता है।
- समस्याओं पर ध्यान आकर्षित करने के लिए और कूड़े के समाधान के लिए, तुम स्कूल में सामूहिक रूप से क्या कर सकते हो, इस पर चर्चा करके समाप्त करो।

चर्चा के प्रश्न

- कचरा क्या है? तुम जहाँ रहते हैं, वहाँ आमतौर से कितने प्रकार के कचरे हैं?
- यदि झीलों और नदियों में रसायनों और कचरे को भरा जाता है तो क्या होता है?
- कचरापन से क्या हो सकता है? यह जीवन को कैसे प्रभावित करता है जहाँ तुम रहते हो?
- क्या वहाँ कचरे को संभालने के लिए अच्छी प्रणालियाँ हैं जहाँ तुम रहते हैं?
- जहाँ तुम रहते हो वहाँ कूचरे को कैसे कम किया जा सकता है? तुम क्या समाधानों को सोच सकते हैं?
- क्या तुमने ऐसे पशु देखे हैं जो कचरेपन या प्रदूषण से प्रभावित हैं?
- तुमको क्या लगता है कि कचरे को कैसे कम किया जा सकता है?

संसाधन

- * कचरे एवं अपशिष्ट के बारे में कहानियाँ और तथ्य, दि ग्लोब के पृष्ठ 96-101 पर।
- * जलवायु परिवर्तन के विज्ञान पर कहानियाँ एवं तथ्य और कैसे वह बाल अधिकारों को प्रभावित कर सकता है, दि ग्लोब के पृष्ठ 102-105 पर।
- * वीडियो, तथ्य, विश्व भर के चारों ओर से चित्र एवं कहानियाँ worldschildrensprize.org/nolittergeneration पर।
- * वैश्विक लक्ष्यों के बारे में तथ्य worldschildrensprize.org/globalgoals पर।

